

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ

ΑΙΜ. ΖΑΧΑΡΕΑ

Ἡ ἀποδοχή καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὸ καπιταλιστικὸ κράτος οἰκονομικῶν σχεδίων, δημιούργησε νέα προβλήματα γιὰ τὸν ρόλο καὶ τὴν σημασία τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος. Μιὰ «βαθεῖα πολιτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐκτίμηση τῶν προβλημάτων ποὺ συνδέονται μὲ τοὺς κοινοβουλευτικοὺς θεσμοὺς» καὶ «ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἐφαρμοζομένη οἰκονομικὴ πολιτικὴ» ἀπουσιάζει, παρ' ὅλο ποὺ τὰ θέματα αὐτὰ ἀπτονται καίρια στὸ περιεχόμενο τῆς δημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐκπροσώπησης.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς σχεδιοποίησης στὴν οἰκονομία τῶν κρατῶν μὲ καπιταλιστικὸ σύστημα, διαφοροποιεῖ ποιοτικὰ τὴν κρατικὴ δραστηριότητα ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτη λειτουργία τοῦ κράτους τοῦ *laissez faire* μὰ ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐφαρμοζότανε τὶς τελευταῖες δεκαετίες. Ἡ ἀλλαγὴ ποὺ πραγματοποιήθηκε μεταξὺ κράτους καὶ κοινωνίας δημιούργησε ἓνα πρόβλημα. Βρισκόμαστε μπροστὰ στὸ φαινόμενο ἀναθεώρησης τῆς ἔννοιας καὶ τῆς πρακτικῆς τῆς δημοκρατίας, ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἐφαρμογῆς τοῦ προγραμματισμοῦ σὲ ἐθνικὴ ἢ τοπικὴ κλίμακα, μὰ ἐπιπρόσθετα γιὰτὶ ἡ κρατικὴ δραστηριότητα, ὅπως ἐκφράζεται σὲ μιὰ προγραμματισμένη οἰκονομία, θάζει σὲ κρίση τὴν παραδοσιακὴ ἀντίληψη τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, προβάλλοντας σὲ πρῶτο πλάνο τὸ θέμα τῆς λαϊκῆς συμμετοχῆς στὴν ἐξουσία.

Ἡ μελέτη τῆς σχέσης τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, πηγάζει ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Ἡ ἐπίδραση τοῦ κρατικοῦ καπιταλισμοῦ πάνω στὸν διαχωρισμὸ τῆς ἐξουσίας, ἀντικειμενικά, ἀφήνει περιθώρια γιὰ τὴν πραγματοποίηση ἑνὸς δημοκρατικοῦ ἀνοίγματος στὴν διοίκηση τοῦ κράτους.

Εἶναι δυνατόν κάτω ἀπὸ ὠρισμένες συν-

θῆκες ἡ πολιτικὴ τῆς σχεδιοποίησης νὰ μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὴν δημοκρατικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Ὅμως, κάτω ἀπὸ ἄλλες, ἡ πολιτικὴ τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ μπορεῖ νὰ ἐνισχύσει τὴν ἐπέκταση τῶν γραφειοκρατικῶν μεθόδων καὶ τῆς ἀντιδραστικῆς πολιτικῆς, μπορεῖ νὰ χεῖσάν ἀποτέλεσμα τὴν ἐνίσχυση τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς δύναμης τῆς κυρίαρχης τάξης καὶ τὴν παραπέρα ἀποσύνθεσιν τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τοῦ καπιταλισμοῦ ἀποκαλύπτει ὅτι, ὅσο ἐπεκτείνεται ἡ κυριαρχία τοῦ κράτους πάνω στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς χώρας, τόσο περισσότερο παρατηρεῖται μιὰ παρακμὴ τῆς ἀποδοτικότητας τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν θεσμῶν. Ἡ κυριαρχία τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἀπετέλεσε καὶ τὴν ἀπαρχὴ τοῦ περιορισμοῦ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας σὲ σχέση μὲ τὴν ἐκτελεστικὴ. Ἡ δημιουργία τοῦ κοινοβουλίου ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα σκληρῶν ἀγώνων ποὺ ἔκανε ἡ ἀστικὴ τάξη ἐναντίον τῆς αὐταρχικῆς πολιτικῆς τῆς μοναρχίας στὴν πρώτη περίοδο τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Ὁ σκοπὸς τῆς Βουλῆς ἦταν ὁ ἔλεγχος τῆς κυβέρνησης ποὺ ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία. Οἱ κοινοβουλευτικοὶ θεσμοὶ ἀπέκτησαν τὸ μεγαλύτερο κύρος στὴν περίοδο ποὺ τὸ κράτος δὲν ἐπενέβαινε στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ μὲ ἔντονο τρόπο, δηλαδὴ στὴν ἀκμὴ τῆς λειτουργίας τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ καπιταλισμοῦ. Στὴν περίοδο αὐτὴ, ὅσο μεγάλωναν οἱ ἀντιθέσεις καὶ οἱ ταξικὲς συγκρούσεις ἡ Βουλὴ μετετρέπετο σ' ἓνα πεδίο ἰδεολογικῆς σύγκρουσης γιὰ τὶς κοινωνικὲς τάξεις ποὺ ἐξέφραζαν διάφορα συμφέροντα.

Ἡ ἐξέλιξη ὅμως τοῦ καπιταλισμοῦ δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκη ὑπαρξῆς ἑνὸς ἰσχυροῦ καὶ συγκεντρωμένου κράτους, ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ μιὰ ἔντονη ἐπέμβαση στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅπὸ αὐτὴν τὴν πορεία εἶναι ἡ μείωση τῆς θετικῆς προσφορᾶς τοῦ κοινοβουλίου. Κάτω ἀπ'

αὐτές τὶς συνθήκες, ἡ Βουλὴ ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείπει τὴν μιὰ θέσιν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ν' ἀντικαθίσταται ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ ἐξουσία, ποὺ οὐσιαστικὰ εἶναι ἀνεξέλεγκτη. (1)

Ἔτσι παρουσιάζεται ἡ νομοτέλεια τῆς ἐξέλιξης τοῦ καπιταλισμοῦ στὸ σημερινό του στάδιο. Ἡ παρακμὴ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος καὶ ἡ ἐπέμβαση τοῦ κράτους στὴν οἰκονομία, ἀποτελοῦν δύο ὅψεις τῆς ἴδιας διαδικασίας, ποὺ συνδέονται μὲ τὰ κοινωνικά καὶ οἰκονομικά χαρακτηριστικά τῆς σύγχρονης ἐξέλιξης τοῦ καπιταλιστικοῦ κράτους.

Ἡ σχεδιοποίησις, σὰν ἀνώτερη μορφή κρατικῆς παρέμβασης στὴν οἰκονομία, θαθαίνει περισσότερο τὸν διαχωρισμὸ μεταξὺ τῶν ἐξουσιῶν, ἀναπτύσσει μιὰ τάση μεταφορᾶς ὁλόκληρης σχεδὸν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τῆς Βουλῆς, στὴν κυβέρνηση καὶ στοὺς κρατικοὺς ἢ ἡμικρατικοὺς ὁργανισμοὺς, ποὺ ἐπεξεργάζονται τὴν τεχνικὴ τῶν οἰκονομικῶν σχεδίων. Ἐφ' ὅσον ὑπεύθυνη γιὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος εἶναι ἡ κυβέρνηση, ὅλη σχεδὸν ἡ κύρια νομοθεσία τῆς Βουλῆς, καλύπτεται ἀπὸ τὶς πολιτικές της κατευθύνσεις. Δεδομένου δέ, ὅτι ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀγγίζει ὄχι μόνον τὶς οἰκονομικὲς σχέσεις, ἀλλὰ ἔχει μεγαλύτερη ἔκταση (ἐκπαίδευση, ἀσφάλισις κ.λ.π.), ἡ κρίσις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος γίνεται ὀξύτερη, ὅταν ἡ Βουλὴ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ θρίσκειται μπροστὰ σ' ἓνα ἤδη ἐπεξεργασμένο σχέδιο καὶ δεδομένης μάλιστα τῆς πλειοψηφίας, ὁ ἔλεγχος γιὰ τὴν ἀπόρριψη ἢ ἔγκρισιν τοῦ προγράμματος, στὴν πράξιν, εἶναι μόνον μιὰ τυπικὴ διαδικασία.

Ἐπιπρόσθετα, ὅταν τὸ οἰκονομικὸ σχέδιο γίνῃ ἀποδεκτό, εἶναι πολὺ δύσκολο τὸ ἔργο τῆς ἐπέμβασης τῆς Βουλῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἔγκρισιν ἢ τὴν ἀπόρριψιν νόμων, ποὺ προωθοῦν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου. Ἡ δυσκολία θρίσκειται στὸ ὅτι, σὲ συνθήκες μιᾶς προχωρημένης φάσεως τοῦ σχεδίου, μιὰ ἐνδεχόμενη τροποποίησις ἢ ἐπέμβασις, μπορεῖ νὰ παραβιάσῃ τὴν οἰκονομικὴ ἰσορροπία.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶναι, ὅτι ἓνα σημαντικὸ μέρος τῆς νομοθεσίας, ποὺ συνδέεται μὲ τὴν ἔγκρισιν λογαριασμῶν, διάφοροι νόμοι, ποὺ ἀφοροῦν τὴν τεχνικὴ βελτίωσιν τοῦ σχεδίου, συνδέονται ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὸν οἰκονομικὸ προγραμματισμὸ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, τῶν κρατικῶν λειτουργιῶν σ' ἓνα ἐνιαῖο τῶν κρατικῶν λειτουργιῶν σ' ἓνα ἐνιαῖο κέντρο, μέσα στὸ ὁποῖο δημιουργεῖται μιὰ στενότερη ἐπαφὴ μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Τὸ φαινόμενο αὐ-

τὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν μεγάλον βαθμὸ ἐπέμβασης τοῦ κράτους στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Κατὰ συνέπειαν, κάτω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀνάλυσιν τῆς σύγχρονης κρατικῆς ἐπέμβασης, ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία δὲν διαχωρίζονται ἀπὸλυτα, ἀλλὰ ἔχουν τὴν τάσιν νὰ συμπίπτουν ἐξ αἰτίας τῆς φύσεως τῆς κρατικῆς ἐπέμβασης.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ φαινόμενο ὑποταγῆς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας στὴν ἐκτελεστικὴ (φαινόμενο ποὺ ἔντονα παρουσιάζεται στὴν Ἑλλάδα), ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν λόγων, θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστῇ καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδιασμοῦ. Στὸ πλάνο μιᾶς τέτοιας βαθειᾶς κρατικῆς παρέμβασης στὴν οἰκονομία, τὸ κράτος δὲν ἀποβλέπει μόνον στὸ νὰ χαράξῃ κατὰ γενικὸ καὶ ἀφηρημένον τρόπο τὴν δρᾶσιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο, στρέφεται μὲ συγκεκριμένους ἐνέργειες, ποὺ κατευθύνονται, στὴν ρύθμισιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς οἰκονομικῆς διαδικασίας.

Ἔτσι, οἱ τάσεις αὐτές, ποὺ στὴν Ἑλλάδα σήμερον διακρίνονται σχετικὰ καθαρὰ, καὶ αὖριο (ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀνάληψιν ἀπὸ τὴν φιλελεύθερον ἀστικὴν τάξιν, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τοῦ γράφοντος, τοῦ καθήκοντος ἐφαρμογῆς τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, σὰν τοῦ καλύτερου μέσου γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς καπιταλιστικῆς ἐκμετάλλευσος) πολὺ καθαρώτερα, τείνουν νὰ ὑπερακοντίσουν τὴν διάκρισιν μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, μὲ συνέπειαν τὴν δημιουργίαν βαθειῶν μετασχηματισμῶν στὸ ὑπάρχον κοινοβουλευτικὸ σύστημα.

Μὰ ἐπιπρόσθετα καὶ ἡ συγκεκριμένη ἐξέτασις τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος στὶς δυτικὰς καπιταλιστικὰς χώρας καὶ στὴν Ἑλλάδα εἰδικώτερα, δὲν δείχνει ὅτι ὅλο καὶ περισσότερο ἡ ἐξουσία συγκεντρώνεται στὴν κοινωνικὴ τάξιν, ποὺ κυριαρχεῖ στὴν χώρα, μετατρέποντας τὴν Βουλὴν σ' ἓνα ὄργανον, ποὺ ἀσκεῖ μόνον τυπικὸν ἔλεγχον.

Νὰ λοιπὸν ποὺ ἡ Βουλὴ βαθμιαίᾳ, ἀπὸ ἓνα ὄργανον δράσεως μετατρέπεται σ' ἓνα ὄργανον, ποὺ ἀσκεῖ μόνον ἔλεγχον. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό. Ἀκόμα καὶ ἡ δυνατότητα οὐσιαστικοῦ ἐλέγχου ἐμποδίζεται μὲ τὴν μεταφορὰ μέρους τῆς ἐξουσίας τῆς Βουλῆς σὲ ἀνεξάρτητα καὶ αὐτόνομα κρατικὰ ἱδρύματα καὶ ἐπιχειρήσεις.

Ποιὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα;

Μιὰ κρατικὴ ἐπέμβασις τῆς ἑκτασῆς καὶ τοῦ βάθους τῆς οἰκονομικῆς σχεδιοποίησεως, ποὺ ἐνισχύει τὴν πολιτικὴν τῶν μονοπωλιακῶν συγκροτημάτων, βοηθώντας τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἐξουσίας σὲ ὄργανα, ποὺ εἶναι ἐμμέσως ἀντιπροσωπευτικά (ὅπως ἡ κυβέρνησις) ἢ ἀκόμα καθόλου ἀντιπροσωπευτικά (διάφοροι κρατικοὶ μονοπωλιακοὶ ὁργανισμοί, ὅπως π.χ. ὁ Ο.Β.Α., ἢ ἀνάπτυξις τῆς γραφειοκρατίας κ.λ.π.) θέ-

(1) Paul Sweezy: The theory of Capitalist development.

τούν υπό συζήτηση τὸ ἴδιο τὸ δημοκρατικὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα στὸ σύνολό του.

Τυπικὸ παράδειγμα ἑνὸς τέτοιου φαινομένου ἀποτελεῖ ἡ σημερινὴ Γαλλία. Ἡ σχεδιοποίηση, ποὺ ἐφαρμόστηκε μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον, τὸ τεχνοκρατικὸ περιεχόμενον τοῦ σχεδίου, μακριὰ ἀπὸ κάθε πολιτικὸ καὶ ἰδεολογικὸ περιεχόμενον, ποὺ πρέπει νὰ ἔχει ἓνα οἰκονομικὸ σχέδιο, (1) χωρὶς ἓναν σοβαρὸ κοινοβουλευτικὸ ἔλεγχον, χωρὶς ἐπαρκῆ δημοκρατικὴ ἀντιπροσώπηση στὰ ὄργανα τῆς σχεδιοποίησης, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ περιορίσει οὐσιαστικὰ τὴν σημασίαν καὶ τὸν ρόλον τῆς γαλλικῆς Βουλῆς. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι ἓνας οἰκονομολόγος τοῦ κύρους τοῦ Φρανσουά Περρουζ ἀπεφάνθη ὅτι: «ὀλόκληρο τὸ 4ο Γαλλικὸ σχέδιο, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκλογή τῆς κυρίαρχης τάξης», ὅτι ὁ τρόπος καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς Γαλλικῆς σχεδιοποίησης εἶναι «ἀνεπαρκῆς» καὶ «ἐμπειρικὴ». Οἱ ἀπόψεις τοῦ Περρουζ δὲν ἔχουν μόνον σημασίαν ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἄποψη, ἀλλὰ ἀποκτοῦν ἰδιαίτερη ἀξίαν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑποβάλλει σὲ κριτικὴ ὀλόκληρὴ τὴν τεχνικὴ τῆς Γαλλικῆς σχεδιοποίησης, ἀναλύοντας τὴν ἴδια τὴν φύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ μοντέλου, ποὺ χρησιμοποιήθηκε. Κάθε μορφή σχεδιοποίησης ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς φάσεις, ἀνάλογα ἂν ἔχει δοθεῖ προτεραιότητα στὸ τεχνικὸ ἢ τὸ πολιτικὸ στοιχεῖο τοῦ προγράμματος.

Σύμφωνα μὲ τὴν Γαλλικὴν σύστημα σχεδιοποίησης, τὸ Commissariat du plan, ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸ ὄργανον τοῦ προγραμματισμοῦ, ποὺ ἐπεξεργάζεται ὅλες τὰς δυνατότητας (projections previsionnelles) ποὺ ἀποβλέπουν στὴν αὐξηση κατὰ διάφορα ποσοστὰ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Στὴν προσπάθειαν, ποὺ γίνεται νὰ ἐκτιμηθεῖ ἡ μελλοντικὴ ἀνοδος τοῦ εἰσοδήματος, καθορίζεται ἀνάλογα καὶ τὸ μελλοντικὸ ἐπίπεδον τῆς ζήτησης καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ προσπάθεια προσδιορισμοῦ τῶν ἐπενδύσεων στοὺς διάφορους κλάδους τῆς παραγωγῆς. Στὴν προκειμένη περίπτωσιν καὶ μετὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν προσχεδίων ἀπὸ τὸ Commissariat du plan ἐπεμβαίνει ἡ κυβέρνησις, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκλέξει τὸ σχέδιον, ποὺ κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ, συντείνει στὴν αὐξηση τοῦ εἰσοδήματος σὲ σχέση μὲ τὴν ἀπασχόλησιν τῆς ἐργατικῆς δύναμης καὶ τῶν ὑπαρχόντων διαθεσίμων πόρων.

Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτόν, ὑπάρχουν οἱ λεγόμενες «ἐπιτροπὲς βελτιώσεως» ποὺ ἀποτελοῦν μικτοὺς ὀργανισμοὺς ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῆς κυβέρνησεως, ἀντιπροσώπους τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων. Οἱ ἐπιτροπὲς αὗται, περικυ-

κλωμένες ἀπὸ τοὺς τεχνικοὺς τοῦ Commissariat du plan, θρίσκονται σὲ ἄμεση ἐξάρτησιν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν καὶ σπανιότατα ἐλέγχονται ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ὁ τεχνοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ Γαλλικοῦ προγραμματισμοῦ, ἀποκαλύπτεται τόσο ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῆς τεχνικῆς του, ὅσο καὶ τῶν πολιτικῶν του κατευθύνσεων. Ἐνας σχεδιασμός, ποὺ ἀποβλέπει νὰ διαγράψῃ τὸ μέλλον κατὰ ποσοτικὸ μόνον τρόπο, χωρὶς νὰ προβλέπει καὶ ἓνα ποιοτικὸ μετασχηματισμὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐδῶ μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ μιὰ γενικὴ παρατήρησις ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τῶν καπιταλιστικῶν οἰκονομικῶν προγραμμάτων.

Συνολικὸς προγραμματισμὸς δὲν ὑπάρχει σ' ἓνα πρόγραμμα, ὅπου τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα σὲ συνεργασία μὲ τὸ κράτος καθορίζουν τὴν βασικὴ ἐκλογή γιὰ τὸ τί θὰ παραχθεῖ καὶ πῶς θὰ παραχθεῖ. Οὐτε ἐπίσης μέχρι σήμερον, ὑπάρχει ἐξήγησις ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ οἰουδήποτε οἰκονομικοῦ μοντέλλου, γιὰ τὸ ὅτι οἱ ἐπενδύσεις, ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὰ μοντέλλα, πάντοτε ὑπολείπονται ἀπὸ τὰ προβλεπόμενα ποσοστὰ τοῦ σχεδίου.

Στὴν Ἰταλίαν ὅμως θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι ὡς ἓνα βαθμὸ ἔχει δοθεῖ σημασίαν στὸ πολιτικὸ περιεχόμενον τοῦ προγραμματισμοῦ, μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ προγράμματος (ποὺ ἂς σημειωθεῖ, ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν ἐκφράσιν τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς ἐθνικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰταλικοῦ σχεδίου καθηγητοῦ Πασκουάλε Σαβατσένο, καὶ τὸ τελευταῖον Ἰταλικὸ «σχέδιον», χαρακτηρίζεται σὰν ἓνα σχέδιον ἑνὸς προσχεδίου, ποὺ θὰ ὀδηγήσῃ σὲ πραγματικὸ πρόγραμμα), ἀποβλέπουν στὴ μείωσιν ἢ τὴν κατάργησιν διαφορῶν ποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας, (1) στὴν προσπάθειαν «ρυθμίσεως» τοῦ ἰδιωτικοῦ κέρδους κ.λ.π.

Ἡ Βουλὴ ἐν προκειμένῳ ἀποτελεῖ τὸ ὄργανον ποὺ ἀποφασίζει γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἀνάπτυξης, ἔστω καὶ ἐὰν κατόπι ἡ ἐπεξεργασία τοῦ σχεδίου στὰ διάφορα τὰ στάδια, γίνεται ἀπὸ τεχνικοὺς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ περιέχει τὰ στοιχεῖα μιᾶς δημοκρατικῆς ἐγγύτητος, γιὰ τὸ ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες, ποὺ ἐπιφέρουν τὸν «μαρασμὸν» τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν, εἶναι ἡ συνεδρίασις τῆς Βουλῆς γιὰ τὴν ἔγκρισιν ἑνὸς ἤδη ἐπεξεργασμένου καὶ τελειοποιημένου σχεδίου. Τὸ σωστὸ εἶναι, ἡ Βουλὴ νὰ συμμετέχει ἐξ ἀρχῆς σ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐρευνᾶς, τόσο γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ σχεδίου, ὅ-

(1) Pietro Ingrao: La crisi degli istituti rappresentativi e la lotta per una nuova democrazia (Critica Marxista 3|1963).

(1) Βλέπε Vera Lutz «ITALY astadv in Economic development». Στὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναλύεται καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ δυαδισμού (Dualism Dualismo) ποὺ ὑπάρχει κατὰ τρόπον ἑντονον στὴν Ἰταλίαν (Βορᾶς-Νότος) μὰ καὶ σὲ ἄλλες εὐρωπαϊκὰς ἀνεπτυγμένους καὶ ὑποανάπτυκτες χώρας.

(Γαλλία, Ἑλλάδα)

σο καὶ γιὰ τὴν τεχνική του ἐπεξεργασία.

Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε καὶ μιὰ ἄλλη ἔλλειψη τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ποὺ συνδέεται μὲ τὸν ἔλλειπῃ τεχνικοοικονομικὸ ἐφοδίασμό, ποὺ ἔχει τὸ κοινοβούλιο στὸ σύνολό του. Ἡ ἀπουσία ἐσωτερικῶν γραφείων ἔρευνας καὶ μελέτης ἀπὸ τὴν Βουλὴ (ἰδίως δὲ στὴν Ἑλληνική), τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν στατιστικῶν δεδομένων, ποὺ κατὰ πολὺπλοκὸ τρόπο τίθενται μπροστὰ στὶς κοινοβουλευτικὲς ἐπιτροπὲς ἀπὸ τὰ διάφορα ὑπουργικὰ γραφεῖα, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἀντιμετωπίζονται ἀποτελεσματικὰ καὶ κατὰ τρόπο πλήρη τὰ κυβερνητικὰ μέτρα.

Ὅταν οἱ ἰδιωτικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ ἐπιχειρήσεις, δημιουργοὺν γραφεῖα μελετῶν γιὰ τὴν ἀνάλυση οἰκονομικῆς συγκυρίας, εἶναι ἀπαράδεκτο γιὰ τὴ ΒΟΥΛΗ νὰ στερεῖται τῶν τεχνικῶν ὀργάνων ἐρεύνης τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τὰ ἀπλούστερα νομοθετικὰ μέτρα ἐντάσσονται στὸ γενικώτερο πλαίσιο τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, δημιουργεῖ μιὰ πρόσθετη ἀνάγκη, ἡ κατὰ ἀποτελεσματικώτερο καὶ ἀναλυτικώτερο τρόπο, ἐκτίμηση τῶν προσχεδίων, ποὺ τίθενται ὑπὸ κοινοβουλευτικὸ ἔλεγχο.

Ἡ ἀνώτερη ἐξουσία γιὰ τὸν προγραμματισμὸ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Βουλὴ. Τὸ οἰκονομικὸ πρόγραμμα δὲν πρέπει νὰ κατανοεῖται σὰν ἓνας νόμος, ποὺ δεῖνει γενικὲς κατευθύνσεις καὶ συμβουλές, μὰ ἀντίθετα πρέπει νὰ κατευθύνει καὶ νὰ συνδέει τὴν δημόσια καὶ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ἡ μεθοδολογία ἑνὸς δημοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ προϋποθέτει ὅτι ὁ προγραμματισμὸς αὐτὸς ἐξειδικεύεται ὄχι μόνον μὲ γενικὲς θέσεις, μὰ μὲ ἔλεγχο στὴν καθημερινή του ἐφαρμογὴ. Καὶ τὸ σπουδαιότερο ὄργανο γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἶναι ἡ Βουλὴ. Κατὰ συνέπεια, ἡ ἐπέμβαση τῆς Βουλῆς στὴν ἀρχικὴ ἐπεξεργασία καὶ στὴν τελικὴ φάση τοῦ προγραμματισμοῦ, ἡ ἀσκηση ἔντονου ἐλέγχου στὰ δημόσια ἱδρύματα καὶ ἐπιχειρήσεις, ἡ ἀναθεώρηση καὶ ἐπανεξέταση τῶν λογαριασμῶν τῆς Δημόσιας Λογιστικῆς, ἀποτελοῦν στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν θετικὴ ἐπέμβαση τῆς Βουλῆς στὴν πολιτικὴ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου.

Ὅταν σήμερα παρατηροῦμε στὸ Δυτικὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα, τὴν μεταφορὰ τῆς οὐσίας τῆς ἐξουσίας ἀπὸ θεσμοὺς ἀντιπροσωπευτικοὺς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σὲ θεσμοὺς ἢ ὄργανα μὴ ἀντιπροσωπευτικά (ἀπὸ τὴν Βουλὴ στὴν Κυβέρνηση, ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση στὰ γραφειοκρατικὰ τεχνοκρατικὰ ὄργανα κ.λ.π.) καὶ ζητήσουμε νὰ θροῦμε ποιὸς παράγοντας σήμερα, ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα, μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ τὸν σεβασμὸ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν στὴν πραγματοποιήσῃ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου, θὰ εἶναι τὸ λιγώτερο αὐταπάτη νὰ

ζητήσουμε τὸν παράγοντα αὐτὸν στὸ ἴδιο τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα.

Ἡ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ θρίσκειται στὰ χέρια τοῦ ἐργατικοῦ καὶ συνδικαλιστικοῦ κινήματος.

Οἱ ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων, ποὺ θρίσκονται ὀργανωμένοι πολιτικά, συνδικαλιστικά, συνέτειναν σὲ μιὰ βαθειὰ ἀλλαγὴ τῆς λειτουργίας τοῦ ἴδιου τοῦ κράτους, ὑποχρεώνοντας τὴν κυρίαρχη τάξη νὰ κάνει σημαντικὲς ὑποχωρήσεις μπροστὰ στὸν κίνδυνο ἑνὸς βαθύτερου ἐπαναστατικοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ συνόλου τῶν θεσμῶν. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐγκατελήφθησαν τὰ κηρύγματα γιὰ τὸν μῦθο τοῦ laissez-faire καὶ ἀναγκάστηκε τὸ κράτος ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἀνάληψη ὀρισμένων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων.

Ἔτσι, τὸ θάρος τῆς κρατικῆς παρέμβασης στὸν οἰκονομικοκοινωνικὸ τομέα, ἡ τεχνικοποίηση τῶν πολιτικῶν λειτουργιῶν, ἡ δημιουργία μιᾶς σειρᾶς δημοσίων ἱδρυμάτων καὶ ἐπιχειρήσεων, ἀποτελοῦν σοβαροὺς παράγοντες, ποὺ εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν μεταφορὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, εἰδικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς θέσεις, ποὺ κατὰ ἀμεσώτερο τρόπο ἐκφραζόταν ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.

Ὅσο ἀναπτύσσεται τὸ ἐργατικὸ κίνημα, θέτοντας ἐπιτακτικώτερα τὸ πρόβλημα κατάκτησης ὅλο καὶ περισσοτέρων καὶ ποιοτικῶν ἀνωτέρων θέσεων, τόσο πιὸ ἀναγκαῖα ἐμφανίζεται ἡ κατοχύρωση καὶ ἡ δημιουργία ΝΕΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣ μέσα στὰ ὁποῖα ἡ κατευθεῖαν καὶ ἄμεση συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν μαζῶν θὰ παγιώνεται κατὰ ἀμετάθετον τρόπο.

Γιατί, ἂν ἀποδεικνύεται σωστὴ ἡ θέσις ὅτι ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀνώτερη μορφή κρατικῆς παρέμβασης στὸν οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα, καὶ εἶναι φαινόμενο ποὺ θὰ ἐπεκτείνεται περισσότερο στὰ καπιταλιστικὰ κράτη (μέχρι καὶ ἡ Ἰσπανία ἐπεξεργάστηκε ἓνα πενταετὲς σχέδιο), τότε θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται δεδομένη ἡ παραπέρα κρίση μετὰ τὸ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἔτσι μοιραῖα ὁ οἰκονομικὸς σχεδιασμὸς σὰν φαινόμενο μὲ ἐμφανεῖς νομοτελειακὲς τάσεις, θὰ φέρει μέχρι τὶς ἀκραῖες τοῦ συνέπειες τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα.

Τὸ φαινόμενο αὐτό, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ γράφοντος, ἀποκτᾷ ἐξαιρετικὴ σημασία καὶ θὰ πρέπει ἐπισταμένα νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ τὸ ἐργατικὸ κίνημα τῆς χώρας μας. Γιατί, ἂν, ἐνῶ κατανοοῦμε τὸν οἰκονομικὸ προγραμματισμὸ μόνον μέσα στὸ δεδομένο πλαίσιο τῶν ὑφισταμένων θεσμῶν, δὲν προσπαθοῦμε νὰ ἀλλάξουμε τὶς θέσεις του, τότε ὅλο καὶ περισσότερο θὰ θαθαίνει ἡ ἀπόσταση μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κατὰ συνέπεια ἡ ἐφαρμογὴ ὁποιοδήποτε οἰκονομικοῦ σχεδίου θὰ πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ τὴν ἀποκέντρωση τῆς δημόσιας ἐξουσίας. Ἡ

αυτόνομη δράση των Νομών και περιφερειών της χώρας, ή κατοχύρωση της ανάπτυξης τους μέσα σ' ένα γενικό πλαίσιο ενός δημοκρατικού οικονομικού προγραμματισμού, μακριά από την γραφειοκρατία, που προσπαθεί να μονοπωλήσει την κρατική εξουσία, αποτελεί συνθήκη απαραίτητη για μιαν επανεκτίμηση του ρόλου της Βουλής στην Έθνική μας ζωή.

Η επιδίωξη μιās δημόσιας αποκέντρωσης της εξουσίας που θα πρέπει να κατοχυρωθεί και νομοθετικά, θα πρέπει να επεκταθεί σ' όλα τα επίπεδα, Δήμους, Κοιτότητες, Συνδικάτα, επιχειρήσεις κ.λ.π.

Όσο περισσότερο πολλαπλασιάζονται τα κέντρα, που αναπτύσσουν αυτόνομη και ανεξάρτητη δράση, μέσα στο γενικό πλαίσιο του οικονομικού προγραμματισμού, τόσο περισσότερο θα παγιούται ο χαρακτήρας της δημοκρατικής σχεδιοποίησης. Το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για το όργανο εκείνο, που θα χαράξει την γενική πολιτική του σχεδίου και θα αποτελεί τον κύριο μοχλό της σχεδιοποίησης. Δεν επιτρέπεται ή αντιπροσωπεία ενός Έθνους ν' αποφορίζει πάνω σε μιὰ υπουργική ανάλυση συντεταγμένη από διάφορα τεχνικά γραφεία, για το οικονομικόν μέλλον της χώρας. Το φαινόμενο αυτό απέτέλεσε αντικείμενο κριτικής ακόμη και από τον Μωρίς Ντυβερζέ, ο οποίος ανέφερε ότι «ώρισμένες ομάδες από ανωτάτους υπαλλήλους διοικούν το Γαλλικό κράτος εδώ και 30 χρόνια».

Η δημιουργία ενός κεντρικού οργάνου του οικονομικού προγραμματισμού, θα πρέπει να περιλαμβάνει σαν μέλη του, την μεγίστη δυνατή αντιπροσωπεία των εργατικών συνδικάτων, των οργανώσεων, που ενδιαφέρονται άμεσα για τον προγραμματισμό, αντιπροσώπους του επιχειρηματικού κόσμου, που θα επεξεργάζονται και θα παρακολουθούν την εφαρμογή του σχεδίου σ' όλες του τις φάσεις. Επιπρόσθετα ή κατευθείαν συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των δημοσίων ιδρυμάτων και επιχειρήσεων, ή εξειδικευμένη επεξεργασία των περιφερειακών σχεδίων, αποτελούν την σοβαρώτερη έγγυση (μεγαλύτερη από εκείνη που προσφέρει ή Βουλή) για την αποτελεσματική εφαρμογή του σχεδίου.

Σήμερα, εν όψει εφαρμογής του οικονομικού προγραμματισμού πρέπει κατά τρόπο σαφή να καθορισθεί ή σχέση μεταξύ εκτελεστικής εξουσίας και αντιπροσωπευτικού συστήματος. Επίσης κατά τρόπο ολοκληρωμένο ή σχέση μεταξύ κεντρικών και περιφερειακών οργάνων της οικονομικής ανάπτυξεως. Αυτό σημαίνει, ότι το γραφειοκρατικό αντιπροσωπευτικό κράτος, που μετατρέπει ουσιαστικά την εκτελεστική εξουσία, σε ένα όργανο ανεξέλεγκτο και υπέρτερο από τα εκλεγμένα όργανα, που εκφράζουν την λαϊκή κυριαρχία, πρέπει να δώσει την θέση του σ'

ένα κράτος ουσιαστικής δημοκρατίας.

Γιατί, όταν ισχυριζόμαστε ότι υπάρχει σήμερα κρίση των αντιπροσωπευτικών θεσμών, ταυτόχρονα πρέπει να προβάλλουμε την ανάγκη δημιουργίας ενός κράτους μέσα στο οποίο διευρύνονται αποτελεσματικά οι συνθήκες για την άνοδο του αγώνα κατά της εκμετάλλευσης των εργαζομένων και της παράλογης για την εποχή μας ταξικής διαίρεσης της κοινωνίας. Κάτω από την αναγκαιότητα εφαρμογής του οικονομικού σχεδίου, προβάλλει και ή υποχρέωση μετασχηματισμού της λειτουργίας του αντιπροσωπευτικού συστήματος. Από ένα σύνολο θεσμών που κατευθύνουν τα αντιπροσωπευτικά όργανα στο να εξασκούν μόνο ένα τυπικό έλεγχο, «είναι ανάγκη να μεταβληθούν σε όργανα εργασίας». Συνθήκη απαραίτητη για τον σκοπό αυτό είναι ή οργάνωση, με αποτελεσματικώτερο τρόπο, των λαϊκών μαζών για την κατανόηση και τη διεύθυνση των δημοσίων πραγμάτων.

Η αναγκαιότητα αυτή πηγάζει από το νέα καθήκοντα και το νέο πλάνο αγώνων που εμφανίζονται εν όψει ενός προγραμματισμού, που θα αποβλέπει στο να εκφράσει κατά αποτελεσματικώτερο τρόπο την λαϊκή θέληση, ενισχύοντας κατ' αυτό τον τρόπο το αντιπροσωπευτικό σύστημα καταπολεμώντας τις τεχνοκρατικές αντιλήψεις, που ισχυρίζονται ότι ή παρακμή των κοινοβουλευτικών θεσμών, αναγκαστικά πρέπει να συνοδεύεται με την γραφειοκρατική ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας.

Ο αγώνας για την ανάπτυξη και την επανεκτίμηση του ρόλου του κοινοβουλίου στην Έθνική ζωή, δεν αποτελεί ένα όργανο ξένο προς το εργατικό κίνημα της Ελλάδας. Αντίθετα, ή ειδική αυτή στιγμή του αγώνα των εργαζομένων για την επέκταση της δημοκρατίας, έχει τέρμα «την δημιουργία μιās οργανικής κοινωνίας που δεν θα χωρίζεται σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευομένους», για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Λένιν.

Σε γενικές γραμμές αυτό είναι το αντικείμενο, για το οποίο μάχεται σήμερα ή εργατική τάξη για την οικονομική ανάπτυξη.

Το εργατικό κίνημα είναι αντίθετο στο πνεύμα του κράτους του laissez-faire. Αγωνίζεται για μιὰ προγραμματισμένη επέμβαση του κράτους στην οικονομική διάρθρωση της χώρας και σε ώριμους κοινωνικούς κλάδους. Οι εργαζόμενοι, είναι αντίθετοι σε μιὰ «ιδιωτική» αντίληψη της οικονομίας, ενώ υποστηρίζουν μιὰ οικονομική πολιτική, που δίνει πρωτάρχικη σπουδαιότητα στην ικανοποίηση των συμφερόντων της πλειοψηφίας του λαού.

Είναι λάθος επομένως ή στενή αντίληψη ότι ή αύξηση του έθνικου εισοδήματος ή ή πλήρης απασχόληση αποτελούν τον κυριώτερο επιδιωκόμενο σκοπό των εργαζο-

μένων. Στην πραγματικότητα, αποτελούν ειδικές στιγμές, που αποβλέπουν στην πά-
ρα πέρα χειραφέτηση τών εργαζομένων,
που επιδιώκουν να δώσουν όριστική λύση
στά τεράστια κοινωνικά προβλήματα της
χώρας.

Να γιατί ένα πραγματικό περιεχόμενο
της δημοκρατικής εφαρμογής του οίκο-
νομικού σχεδιασμού, αποτελεί κάτι περισσό-
τερο από τον δημοκρατικό του όρισμό,
λαμβανομένης υπόψη της τεραστίας έ-
πίδρασης, που άσκει ή εφαρμογή της σχε-
διοποίησης στην οικονομική, πολιτική και
κοινωνική ζωή της χώρας.

Ένισχυση και επέκταση της συμμετο-
χής τών μαζών στα διάφορα αντιπροσω-
πευτικά όργανα, που εκφράζουν την λαϊ-
κή κυριαρχία, δημιουργία ΝΕΩΝ ΚΕΝ-
ΤΡΩΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, που με την αυτόνο-
μη και ανεξάρτητη δράση του βοηθούν
την οικονομική ανάπτυξη, αποφασιστική
συμμετοχή της Βουλής στην έπεξεργασία
και εφαρμογή του οικονομικού προγραμ-
ματισμού με την δημιουργία μονίμων έπι-
τροπών, στις όποιες δίνεται άρμοδιότητα
όπως εκείνων που διεξάγουν διάφορες έ-
ρευνες, δημιουργία μιās συλλογικής συνεί-
δησης, που στρέφεται έναντίον τών δυνά-
μεων εκείνων, που μονοπωλούν την οίκο-
νομική και πολιτική δύναμη της χώρας,
να ποιές είναι οι άπαραίτητες συνθήκες
για ένα δημοκρατικό περιεχόμενο στην
προσπάθεια της οικονομικής ανέλιξεως
της 'Ελλάδας».

Όπως γίνεται άμέσως κατανοητό, μέ-
σα στα παραπάνω πλαίσια αξιολογείται
ή στρατηγική και ή τακτική του εργατικού
κόμματος. Η ύπαρξή του, αποτελεί ένα
θασικό παράγοντα, που πιέζει και τις άλ-
λες πολιτικές δυνάμεις να δημιουργήσουν
δεσμούς με τις μάζες, και να στέκονται
κατά τó δυνατόν στην υπεράσπιση ένός
προγράμματος. Τó φαινόμενο αυτό, κατά

την γνώμη του γράφοντος, δίνει ένα έπι-
πρόσθετο περιεχόμενο στην έννοια της
«μαζικότητας» του κόμματος, ιδιαίτερα
στην σημερινή περίοδο, που ή ανάγκη για
μιά δημοκρατική άλλαγή σ' όλους τούς
τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και
πολιτικής ζωής, έχει ταυτιστεί με την πρα-
γματική έθνική συνείδηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σχετικό με τó πρόβλημα αυτό ή βιβλιο-
γραφία δέν είναι άρκετά έκτεταμένη :

1. Umberto Cerroni : Marx e il diritto
moderno. (Roma 1962)

2. Umberto Cerroni : Parlamento e socie-
ta. (στο περιοδικό Democrazia e diritto, Ro-
ma 1963)

3. Περιοδικό Democrazia e diritto. Μία
συζήτηση με τίτλο. «Declino del Parla-
mento e organizzazione di nuovi centri di
Potere».

4. Pietro Ingrao : La crisi degli istituti
rappresentativi e la lotta per una nuova de-
mocrazia. (Critica Marxista n. 3/1963).

5. Vera Lutz : ITALY a study in Econo-
mic development. (London 1962)

6. Jean Meynaud : Politique et planifica-
tion. (Ιταλική μετάφραση pianificazione e
politice, (Mieavio 1963).

7. Pascuale Sovaceno : Stato e Economia
(Roma).

8. Fvanco Archibugi και Siro Lombardini:
Piano Economico e Impresa Publica. (Torin-
o 1963).

9. Albert [Lauterbach : Liberta e plani-
ficazione (μετάφραση από τó άγγλικό 1957).

10. Paul Sweezy : The theory of Capita-
list development.

11. Σχετικά με την γαλλική βιβλιογραφία.
οί τόμοι άναγράφονται στις ύποσημειώσεις
του κειμένου.

Παρακαλούμε θερμά τούς συνδρομητές του περιοδικού μας, να
μας γνωρίζουν, σε περίπτωση άλλαγής, τή νέα τους διεύθυνση,